

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Акутина С. (2003) Диссертация: Воспитание нравственных ценностей у старшеклассников как направление деятельности классного руководителя в условиях целостного учебно-воспитательного процесса // <https://dodiplom.ru/ready/104688>.
2. Казменко Л. (2016) Исследовательская работа на тему: "Проблемы духовно-нравственного воспитания" // (<https://infourok.ru/issledovatel'skaya-rabota-na-temu-problemi-duhovno-nravstvennogo-vospitaniya-730015.html>).
3. Кон И.Г. Словарь по этике // <http://philosophy.niv.ru/doc/dictionary/ethics/index.htm>
4. ABC анықтамасындағы «Адамгершілік құндылықтардың анықтамасы». 2019 жылдың 11 шілдесінде ABC анықтамасы // <https://kk.warbletoncouncil.org/valores-morales-10606>.
5. Paul R.(2021) Moral Values for Students: A Necessary Part of the Curriculum // <https://soapboxie.com/social-issues/Teaching-Moral-Values-in-School-A-Necessary-Part-of-the-Curriculum>.

ӘОЖ 541.124

<https://doi.org/10.53355/q5587-4455-9855-w>

ЖОО-НЫҢ ОҚУ-ТӘРБИЕ ҮРДСІНДЕ БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫҢ КӘСІБИ-ТҰЛҒАЛЫҚ ЖЕТІСТІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Мырзахметова А.А., 2 курс магистранты

Ғылыми жетекші: Наубаева Х.Т., пс.ғ.д., доцент, қауымдастырылған профессор

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: m.a.ainur@mail.ru

Зерттеудің өзектілігі психологиялық-педагогикалық кадрларды даярлаудың инновациялық технологияларын іздеу қажеттілігімен байланысты. Зерттеу кәсіби өзін-өзі тану процестерін өзектендіруге бағытталған интегративті тәсілге негізделген; болашақ мамандардың даралығын дамыту; кәсіби маңызды қасиеттерді өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі дамыту әдістерін игеру; жеке траекторияны құру мәселелері кіріктірілген. Кәсіби және жеке жетістіктердің қалыптасу ерекшеліктерін зерттеу эмоционалды тұрақтылықты, табысты ынталандыруды, қарым-қатынас деңгейін және т.б. анықтауға бағытталған диагностикалық бағдарламаның көмегімен жүзеге асырылды. Зерттеу даралықты қалыптастыру бағытында студенттердің кәсіби және жеке жетістіктерін қалыптастырудың жолдары мен құралдарын анықтауға бағытталған. Мақалада белгілі-бір бағдарлама ұсынылған. Бағдарлама педагог-психолог үшін оқушылардың алуан түрлі қабілеттерін, олардың әмбебап құзыреттерін дамыту маңызды болатынына негізделеді. Бұл бағытта болашақ мамандар ЖОО-да оқып, тәжірибе жинақтауы тиіс екендігі айтылады. Зерттеу болашақ мамандардың кәсіби және жеке жетістіктерін қалыптастыру технологиялары туралы заманауи идеяларды тереңдетеді.

Тірек сөздер: жетістік; кәсіби-тұлғалық жетістік; болашақ педагог-психологтар; жеке білім беру траекториясы.

Актуальность исследования обусловлена необходимостью поиска инновационных технологий подготовки психолого-педагогических кадров. В основе исследования лежит интегративный подход, направленный на актуализацию процессов профессионального самопознания; развитие индивидуальности будущих специалистов; овладение приемами самосовершенствования и саморазвития профессионально важных качеств; выстраивание индивидуальной траектории. Изучение особенностей формирования профессионально-личностной успешности осуществлялось с помощью диагностической программы, направленной на определение эмоциональной устойчивости, мотивации успеха, уровня

общительности и др. В исследовании приняли участие 50 студентов старших курсов факультета психологии. Исследование направлено на выявление путей и средств формирования профессионально-личностной успешности студентов в направлении решения основной задачи данного возрастного периода - становление индивидуальности. Представленная в статье программа задает ориентиры и способствует пониманию назначения профессии, целеполаганию, поддержке студенческих инициатив, выстраиванию профессиональной карьеры, развитию наставничества в вузе. Программа основывается на том, что для педагога-психолога становится важным развитие многообразных способностей учащихся, их универсальных компетенций. В этом направлении будущие специалисты должны получить опыт, обучаясь в вузе. Проведенное исследование углубляет современные представления о технологиях формирования профессионально-личностной успешности будущих специалистов.

Ключевые слова: успех; профессионально-личностная успешность; будущие педагоги-психологи; индивидуальная образовательная траектория

The relevance of the research is due to the need to search for innovative technologies for the training of psychological and pedagogical personnel. The research is based on an integrative approach aimed at updating the processes of professional self-knowledge; developing the individuality of future specialists; mastering the techniques of self-improvement and self-development of professionally important qualities; building an individual trajectory. The study of the features of the formation of professional and personal success was carried out with the help of a diagnostic program aimed at determining emotional stability, motivation for success, the level of sociability, etc. The study involved 50 senior students of the Faculty of Psychology. The research is aimed at identifying ways and means of forming professional and personal success of students in the direction of solving the main task of this age period - the formation of individuality. The program presented in the article sets guidelines and contributes to understanding the purpose of the profession, goal setting, support for student initiatives, building a professional career, and the development of mentoring at the university. The program is based on the fact that for a teacher-psychologist it becomes important to develop the diverse abilities of students, their universal competencies. In this direction, future specialists should gain experience while studying at a university. The conducted research deepens modern ideas about the technologies of formation of professional and personal success of future specialists.

Keywords: success; professional and personal success; future teachers-psychologists; individual educational trajectory.

Қазіргі қоғамда белсенді және тәуелсіз іс-қимылдарға, командада жұмыс істеуге, өзін-өзі дамытуға, өмірін ұйымдастырудың шығармашылық тәсіліне, психологиялық икемділігіне, кең бейімделу қабілетіне ие қызметкерлер сұранысқа ие. Оларды дайындау мен сүйемелдеуде педагог-психологқа ерекше рөл беріледі. Бұл мамандарға деген сұраныс оларды даярлау сапасына жоғары талаптар қояды. Педагог-психолог жұмысының ерекшелігі маманнан белгілі бір кәсіби және жеке қасиеттерді, кәсіби білімді талап етеді, оның қалыптасуы университетте оқу кезеңінде бастау алады. Қарастырылып отырған тақырып аясында кәсіби білім беру кезеңінде болашақ педагог-психологтардың кәсіби және жеке жетістіктерін қалыптастырудың жолдары мен құралдарын анықтау бойынша зерттеу теориялық және практикалық мәнге ие.

Студенттік өмір кезеңі өмірге деген өз көзқарасын анықтау мен жүзеге асырумен, адамды тағайындау туралы мәселелерді өзектендірумен, өзін-өзі жұмыспен, өз кәсібін жүзеге асырумен байланысты [1]. Жоғарыда айтылғандардың контекстінде біз болашақ психологтардың кәсіби және жеке жетістіктерін қалыптастыру келесі жағдайларда тиімді болады деген болжамға сүйенеміз: кәсіби өзін-өзі тану және өзін-өзі дамыту процестерін жаңарту; болашақ мамандардың маңызды мақсатты іске асыруы және іске асыруы; тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттерін өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі дамыту әдістерін меңгеру; сонымен қатар дамудың кәсіби және жеке траекториясын құру.

Ғылыми әдебиеттерде педагог-психологтың практикалық қызметінде оның жетістігін қамтамасыз ететін жеке ерекшеліктері мәселелері қарастырылған (Н.А. Аминова [2], Б.Г. Ананьев [3], Е.А. Климов [4], Л.В. Темнова [5]), табысты өзара іс-қимылдың бірлескен қызметі зерттелген (Г.М. Андреева [6], А.В. Петровский [7], Н.Н. Обозов [8]).

Шетелдік және отандық зерттеушілер сәттілік ұғымын жетістік ұғымымен ажырамас байланыста қарастырады. Б.Ф. Зейгарник табысты адамның қалыпты дамуы ретінде талдайды, әлеуметтену процестері шындықты барабар көрсетуге әкеледі [9]. Кәсіби қызметтегі жетістік мәселесіне қатысты Б.М. Теплов сәттілік адамның жеке қабілеттеріне байланысты деп тұжырымдайды [10]. Н.В. Самокина кәсіби қызметтегі жетістік қызметкердің маңызды мақсатқа жетуінен және осы мақсатқа жетуге кедергі келтіретін жағдайларды өзгертуден көрінеді деп мәлімдейді [11]. Н.А. Лаврованың еңбектерінде кәсіби қызметтегі табысты анықтайтын жеке құрылымдардың жиынтығы анықталды: мотивтер, көзқарастар, субъективті қатынастардың иерархиялық жүйесі, бағыты, мінез-құлық және әрекет ету әдістері [12].

Кәсіби қызметтегі табыстылық (жетістік) мансаптық ілгерілеуге ықпал етеді. О.П.Цариценцеваның пікірінше, мансап – кәсіби қызметте жетістікке жетумен тығыз байланысты көп өлшемді әлеуметтік-психологиялық құбылыс [13].

С.И. Плакий атап өткендей, табысты кәсіби қызметтің негізі жеке қабілеттердің және мамандықтың талаптарының сауатты арақатынасы болып табылады [14].

Жоғарыдағы әдебиеттерді талдау одан әрі зерттеуді құру үшін маңызды бірқатар тұжырымдар жасауға мүмкіндік беріп отыр. Кәсіби және жеке жетістік – бұл жетістікке жетудің нәтижесінде немесе күтуінде көрінетін институт, ол жоғары нәтиже беретін тәсілдерді игеруді қамтиды, сонымен қатар маңызды мақсатқа қол жеткізуде және осы мақсатқа жетуге кедергі келтіретін жағдайларды жеңуде немесе өзгертуде көрінеді. Педагогтың кәсіби және жеке жетістіктердің көрсеткіштері: табысқа жету мотивациясы, эмоционалды тұрақтылық, бақылаудың ішкі локусы, өзін-өзі бағалау және қарым-қатынас дағдылары.

Болашақ педагог-психологтың тұлғасы мен даралығын дамытудың маңызды бағыттары: студенттердің өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі тану әдістерін игеруге саналы уәждемесі мен ұмтылысын қалыптастыру. Белгіленген міндеттерді қамтамасыз ету студенттердің жеке білім беру бағытын жобалауға ықпал етеді, ол оқушының жеке қалауы мен қажеттіліктері мен қоғамның әлеуметтік тапсырысына сәйкес білім беру процесінде жеке, зияткерлік, эмоционалды-ерік, белсенділік, шығармашылық, рухани-адамгершілік әлеуетін жүзеге асыру жолы ретінде анықталады [15]. Осы орайда, А.В. Слепухин жеке білім беру бағытының келесі компоненттерін анықтайды: мотивациялық, мақсатты, ұйымдастырушылық -педагогикалық, диагностикалық, рефлексивті [16].

Жеке білім беру бағытын іске асыру қағидаттарына мыналар жатады: даралылық қағидаты; оқытушы мен студенттің, студенттердің бір-бірімен бірлескен қызметі; субъектілік-субъектілік қатынастарды іске асыру қағидаты; өзінің даралығының, өзін-өзі тануының көріністерін ынталандыру; студенттерді психологиялық-педагогикалық қолдау, кәсіби және жеке өзін-өзі анықтау; шығармашылық әлеуетті іске асыру; студенттердің жетекші қызметіне сүйену; ғылыми-кәсіптік және оқу-кәсіптік дағдылар.

Зерттеу әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университетінде өткізілді. Іріктемені 50 адамнан тұратын «психологиялық-педагогикалық білім» дайындық бағытының бітіруші курс студенттері құрады. Студенттердің кәсіби-тұлғалық табыстылығының белгіленген көрсеткіштері негізінде (жетістікке жетуге ынталандыру, эмоциялық тұрақтылық, бақылаудың интернальді локусы, өзін-өзі бағалау және коммуникативтік құзыреттілік) келесі әдістерді қолдана отырып, психолог-студенттердің кәсіби-тұлғалық табыстылығының ерекшеліктерін зерделеуге бағытталған зерттеудің диагностикалық бағдарламасы қалыптастырылды: «эмоциялық орнықтылықты (тұрақтылықты) анықтау – тұрақсыздық (невротизм, үрей)» (Ю. З. Кушнер); «табысқа жету уәждемесі және сәтсіздіктерден қорқу» (А.А. Реан); «өзін-өзі бағалау шкаласы» (М. Розенберг); «тұлғаны бақылау локусын

анықтау» (Дж. Роттер); «қарым-қатынастылық деңгейін бағалау» (В.Ф. Ряховский); «Мотивациялық кәсіби қызмет» (К. Замфир) [17]. «Жетістікке апарар жол» әлеуметтік-психологиялық тренингінің элементтерімен құрастырылған бағдарлама психолог-студенттердің кәсіби-тұлғалық табыстылығын қалыптастыруға, өзіндік құндылықтар жүйесін және субъективті мағыналарды, идеалдарды, сенімдерді түсінуге; өз ресурстары мен олардың тапшылығын түсінуге; ішкі қайшылықтарды шешуге; мақсат қоюға, жоспарлау дағдыларына және қойылған мақсаттарға қол жеткізуге үйретуге; өмірлік перспективаларды құруға бағытталған. Бағдарлама проблемаларды шешудің сындарлы тәсілдерін табуға көмектеседі, жинақталған тәжірибені өз ресурстарына игеруге және айналдыруға, таңдауыңызға жауапкершілікті сезінуге, өмірдегі оқиғаларды маңыздылығы бойынша бөлу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Бұдан басқа, әзірленген бағдарлама қазіргі жастардың әмбебап құзыреттерін дамытуды көздейді: креативтілік, коммуникативтілік, кооперация, сыни ойлау [18]. Бағдарламаны сәтті жүзеге асыру үшін жұмыс дәптері қолданылды, онда сабақ тақырыптары, шағын дәрістердің нұсқалары, тест материалдары ұсынылды. Бағдарламаның әрбір тақырыбы орнату алаңынан басталады, одан әрі рефлексивті сессиялар, шеберханалар, жобалау-проблемалық семинарлар, тренингтік сабақтар, арт-терапияны қолданатын сабақтар, оқыту практикумдары көзделді.

Болашақ педагог-психологтардың кәсіби-тұлғалық табыстылығын дамыту бағдарламасын іске асырғаннан кейін анықтау және бақылау кезеңдеріндегі зерттеу нәтижелеріне салыстырмалы талдау жүргізілді.

«Эмоционалды тұрақтылықты-тұрақсыздықты (нейротизмді, алаңдаушылықты) анықтау» әдістемесі бойынша нәтижелерді талдау кезінде (Ю.З. Кушнер) айқындаушы кезеңде сыналушылардың 55%-ында мазасыздықтың жоғары деңгейі анықталса, бақылау кезеңінде сұралғандардың 15%-ында анықталғанын көрсетті.

«Табысқа мотивация және сәтсіздіктерден қорқу» (А.А. Реан) әдістемесі бойынша айқындаушы кезеңде табысқа мотивация сыналушылардың тек 50%-ында ғана анықталған, ал бақылау кезеңінде респонденттердің 70%-ында байқалды. Мұндай ұстаным студенттерге болашақ кәсіби қызметінде өз күштеріне сенімді, жауапты, бастамашыл және белсенді болуға, алға қойған мақсатына табандылықпен жетуге мүмкіндік береді.

«Өзін-өзі бағалау шкаласы» тесті бойынша (М.Розенберг) анықтаушы кезеңде өзін-өзі бағалау жоғары деңгейде сыналушылардың тек 30%-ында, бақылау кезеңінде респонденттердің 65%-ында ғана анықталды.

«Тұлғаны бақылау локусын анықтау» әдістемесі (Дж. Роттер) пәндердің 70%-ында ішкі бақылау локусы басым екенін көрсетті. Сонымен қатар, бақылау кезеңінде студенттердің 30%-ында интернационалдық деңгейі бойынша баллдар санының өсуі байқалады, бұл құзыреттілікті, мақсатқа ұмтылушылықты, ынталылықты таңдау үшін маңыздылығын көрсетеді.

«Қарым-қатынас деңгейін бағалау» (В.Ф. Ряховский) тесті бойынша зерттеудің айқындаушы және бақылау кезеңдерінің нәтижелерін салыстырмалы талдау, егер айқындаушы кезеңде қалыпты тіл тапқыштық студенттердің 30%-ында байқалса, ал бақылаудағы кезеңде сұралғандардың 48%-ында байқалғанын көрсетті. Іріктеуде қарым-қатынасқа, эмпатияның көрінісіне шыдамды болған респонденттердің санының өсуі байқалды.

«Кәсіби қызметті ынталандыру» әдістемесі (К. Замфир) (А.А.Реанның модификациясы) ішкі уәждеменің сыртқы уәждемеден басым болуымен студенттер санының айқындаушы кезеңде 40%-дан бақылау кезеңінде 60%-ға дейін өсуін көрсетті. Болашақ мамандардың белсенділігі негізінен педагог-психолог қызметінің мазмұнымен, ондағы белгілі бір оң нәтижелерге, мансапқа жетуге деген ұмтылысымен негізделген.

Осылайша, болашақ педагог-психологтардың кәсіби-тұлғалық табыстылығын дамытуға бағытталған бағдарламаны іске асырғаннан кейін студенттердің едәуір бөлігі олардың кәсіби-жеке қасиеттерінің дамуына қатысты өз көрсеткіштерін жақсартты. Құрастырылған және сыналған бағдарлама өзінің тиімділігін көрсетті. Демек, ЖОО-да маңыздылығы, тиімділігі мен пайдалылығы жоғары бағдарламаларды көптеп енгізу қажет.

Зерттеудің анықтаушы кезеңінде жүргізілген диагностикалық жұмыс мазасыздықтың, эмоционалды тұрақсыздықтың жоғарылағанын көрсетті. Кейбір студенттердің сәтсіздікке деген ынтасы болды, сәтсіздіктердің себептерін сыртқы жағдайларға жатқызды. Кәсіби және жеке табысты (жетістікті) қалыптастыру үшін студенттердің эмоционалды тұрақтылық деңгейіне, өзін-өзі тану процесін белсендіруге, жетістікке жетуге ынталандыруға, бақылаудың ішкі локусына және кәсіби іс-әрекеттің ішкі мотивациясына назар аудару қажет. Демек, педагог-психологтардың кәсіби-тұлғалық табыстылығын қалыптастыруға бағытталған бағдарламаларды әзірлеп, іске асырып отыру керек, сонда үлкен нәтижеге қол жеткізіледі.

Студенттердің бағдарлама тапсырмаларын сапалы орындауына тоқталайық. Мысалы, өздерінің маңызды мақсаттарын жүзеге асыру үшін дамуы керек маңызды құзыреттердің тізімін жасау кезінде студенттердің көпшілігі өз мүмкіндіктеріне деген сенімділікті, тез шешім қабылдау қабілетін, қарым-қатынас дағдыларының болуын, жоғары нәтижелерге жетуге ынталандыруды және т.б. атап өтті. Демек, табысты адам болу үшін нәтижеге жету, мақсатқа жету және өз өмірінің рухани және материалдық компоненттерін үйлестіруге тырысу керек.

Эксперименттік бірнеше сабақтар кәсіби қызметтегі жетістік ұғымымен, студенттердің үміттері мен нақты кәсіби мүмкіндіктерін салыстырумен, сондай-ақ олардың кәсіби жоспарларын жүзеге асырудың басым жағдайларын анықтаумен байланысты болды. «Кәсіби қызметтегі менің жетістігім» сабағы студенттердің таңдаған мамандығын түсінуіне бағытталған. Студенттердің көпшілігі өздерінің таңдаған дайындық бағыты бойынша жұмыс істеуге деген ұмтылыстары мен дайындықтарын, олардың үміттері мен кәсіби мүмкіндіктерінің сәйкестігін, мансап сатысымен көтерілуге деген ұмтылыстары мен кәсіби өсу мүмкіндіктерін атап өтті. Болашақ педагог-психолог студенттер үшін ең өзекті мәселелер келесідей болды: «жетістік ұғымы және қызметтің сәттілігін анықтайтын факторлар», «менің мақсатыма кедергі жағдайлар», «менің кәсіби қызметтегі жетістігім», «шығармашылық – табыстың ажырамас бөлігі». Жаттығуларды орындау кезінде барлық студенттер іс-әрекеттің сәттілігін қамтамасыз ететін нақты олардың әрқайсысы үшін басымдықты жағдайларды анықтауға, өз мақсаттарына жету жолындағы кедергілерді жеңудің жолдарын анықтауға, шығармашылық қабілеттері мен қабілеттерін көрсетуге және, сайып келгенде, жеке «жетістік формуласын» жасауға үлкен қызығушылық танытты.

Нәтижесінде келесідей қорытынды жасауға болады: ЖОО-да белгілі-бір ұйымдастырылған, жүйелі оқу бағдарламасы бар болатын болса – болашақ педагог-психолог студенттер эмоционалды тұрақтылықтың, өзін-өзі бағалау деңгейінің, сондай-ақ қарым-қатынас деңгейінің жоғарылауын көрсететін болады. Сондай-ақ интернационалдық деңгей мен кәсіби қызметті ынталандыру көрсеткіштері артады. Белгіленген кезеңнен бақылауға дейінгі нәтижелердің оң динамикасын бақылай отырып, болашақ педагог-психологтардың кәсіби және жеке жетістіктерін дамыту бағдарламасы бойынша субъектілердің осы тобында жүргізілген жұмыс тиімділігінің жоғары деңгейі туралы қорытынды жасауға болады. Жүйелі ұйымдастырылған жаттығуларды орындау арқылы студенттер өздерінің жеке білім беру бағдарларын жобалау мүмкіндігіне ие болады. Жеке білім беру бағытын жобалау арқылы студенттердің өзін-өзі дамыту, жетілдіру, өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі қалыптастыру әдістерін игеруге деген саналы ынтасы мен ұмтылысын қалыптастыру үшін жағдай жасауға қол жеткізуге болады. Жеке білім беру маршрутының құндылығы – бұл әр оқушыға өз мүмкіндіктері мен қабілеттерін жедел реттелетін бағалау, шығармашылық даралықты анықтауға және қалыптастыруға, құндылық бағдарларын, өзіндік көзқарастары мен сенімдерін қалыптастыруға және дамытуға белсенді ұмтылу негізінде мүмкіндік береді.

Әрбір ЖОО-да ұйымдастырылған студенттердің кәсіби-тұлғалық табыстылығын дамыту бағдарламалары – болашақ педагог-психологтың даму бағыттарын белгілеуге, кәсіби және жеке өзін-өзі анықтау, кәсіби өзін-өзі тану және өзін-өзі дамыту процестерін өзектендіруге, студенттерді креативтілікті, даралықты, коммуникативтік және

ұйымдастырушылық қабілеттерді, командада жұмыс істеу біліктерін және т.б. дамытуға бағытталған нақты практиканы болжайтын ғылыми-зерттеу, шығармашылық, оқу-кәсіби, жобалық қызметке қосуға көмек көрсетуге бағытталуы тиіс. Біліктілікті арттыратын арнайы бағдарламалар «өзінді іздеу» мәселесін шешуге, оның ішінде болашақ мамандықта, кәсіби өзін-өзі дамытудың жеке траекториясын құруға бағытталуы қажет. Сонда нәтиже де болады.

Арнайы бағдарламаларды құрудың маңыздылығы жоғары. Бұл арқылы студенттің кәсіби және жеке дамуына да, заманауи психологиялық және педагогикалық технологияларды игеруге, үнемі өзін-өзі жетілдіру мен дамыту қажеттілігіне назар аударылады. Арнайы ұйымдастырушылық жағдайлар студенттердің субъективті белсенділігін, даралықты, өзін-өзі жобалауды және т.б. дамытуға ықпал ететін оқу-кәсіби, ғылыми-зерттеу, жобалық іс-әрекеттің формалары болып табылады. Бұл бағытта тәлімгерлік әлеуетін жеке траекторияны жобалау, жетістік жағдайын жасау мақсатында жас мамандарды кәсіби қызметке енгізу ретінде қарастыру маңызды.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Декина Е.В. Психолого-педагогические условия становления индивидуальности будущих педагогов-психологов // Антропологические перспективы психологического образования педагога: сборник научных трудов, посвященный 65-летию доктора психологических наук, профессора Е.И. Исаева. - Тула: Изд-во Тул. гос. пед. ун-та им. Л.Н. Толстого, 2017. - С. 37-55.
2. Аминов Н.А., Молоканов М.В. О компонентах специальных способностей будущих школьных психологов // Психологический журнал. - 1992. - № 4. - С. 104-111.
3. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. Т. I. - М.: Педагогика, 1980. -230 с.
4. Климов Е.А. Психология профессионала. - М.: Издательство "Институт практической психологии", Воронеж: НПО "МОДЕК", 1996. - 400 с.
5. Темнова Л.В. Личностно-профессиональное развитие психолога в системе высшего образования: Автореферат дис. ... доктора псих наук. - М., 2001. - 44 с.
6. Андреева Г.М., Донцов А.И., Хараш А.У. Принципы исследования межличностного восприятия в условиях совместной групповой деятельности // Межличностное восприятие в группе. - М.: МГУ, 1981, 68-86.
7. Петровский В.А. Личность: феномен субъективности. - Ростов-на-Дону, 1993. -67 с.
8. Обозов Н.Н. О трехкомпонентной структуре межличностного взаимодействия // Психология межличностного познания / Под ред. А.А. Бодалева. - М., 1981. - С. 80-92.
9. Зейгарник Б.В. Теории личности в зарубежной психологии. - М.: МГУ. 2009. -128 с.
10. Теплов Б.М. Способности и одарённость // Психология индивидуальных различий. Тексты. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 2002. - 304 с.
11. Самоукина Н.В. Психология профессиональной деятельности. - СПб.: «Питер», 2003. - 352 с.
12. Лаврова Н.А. Влияние личностных особенностей на успешность профессиональной деятельности в системе «человек-человек» // Психодиагностика: области применения, проблемы, перспективы развития / Под ред. М.Ю. Карелиной. - М.: МИССО, 2003. - 195 с.
13. Цариценцева О.П. Динамика карьерных ориентаций в юношеском возрасте // Концепт. - 2012. - № 12.
14. Плакий С.И. Мера труда. Мера потребления. - М.: Знание. - № 10. - 2007. - 63 с.
15. Фролова С.В. Индивидуальный образовательный маршрут как способ индивидуализации воспитательного процесса в вузе // Молодой ученый. - № 9 -2013.
16. Слепухин А.В. Возможности информационно-коммуникационных технологий в реализации индивидуальных образовательных маршрутов студентов педагогического вуза // Педагогическое образование в России. - №2 - 2011.
17. Психологические тесты / Под ред. А.А. Карелина: в 2 т. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. - Т.2. - 248 с.

18. Технологии работы практического психолога в профессиональной системе «человек-человек»: опыт разработки и реализации: коллективная монография / Декина Е.В., Залыгаева С.А., Куликова Т.И., Пазухина С.В., Филиппова С.А., Шалагинова К.С. - Варшава, Польша: iScience Sp. 2.o.o., 2018. - 159 с.

ӘОЖ 541.124

<https://doi.org/10.53355/z9914-1029-3215-t>

БОЛАШАҚ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ДЕНЕ ҚАБІЛЕТТЕРІН БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ОҒАН НЕГІЗДЕМЕ БЕРУ

Ноғаетова А.Т., дене шынықтыру және өнер жоғарғы мектебінің 1 курс магистранты
Мусірбаев Т.Н., Алматы қаласындағы №20 орта мектептің дене шынықтыру мұғалімі
Ғылыми жетекші: Таубалдиева Ж., п.ғ.к., қауымдастырылғын профессор (доцент)
І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: z.taubaldieva@mail.ru, mirasakzhan@mail.ru

Бұл мақалада болашақ дене шынықтыру мұғалімінің дене қабілеттерін бағалау және оған үлгілік тұрғыдан негіздеме беру қарастырылады. Денсаулықты дәріханадан сатып алуға болмайтыны көбісі түсіне бермейді, ол үшін қоршаған орта мен организм арасындағы тепе-теңдікті сақтап тұратын организмнің функционалдық резервтерін күнделікті күш салу арқылы «төлеу» керек екенін ашып береді.

Тірек сөздер: денсаулық, дәріхана, функционалдық, резервтер, адаптация т.с.

В данной статье рассматривается оценка физических способностей будущего учителя физической культуры и дать ему примерное обоснование. Не многие понимают, что здоровье нельзя купить в аптеке, для этого нужно «расплачиваться» с ежедневными усилиями функциональными резервами организма, которые поддерживают баланс между окружающей средой и организмом.

Ключевые слова: здоровье, аптека, функциональность, резервы, адаптация и т. д.

In this article, we will consider evaluating the physical abilities of a future physical education teacher and giving him a model justification. Many people do not understand that health can not be bought in a pharmacy, revealing that for this it is necessary to "pay" with daily efforts the functional reserves of the body, which maintain a balance between the environment and the body.

Key words: health, pharmacy, functionality, reserves, adaptation, etc.

Болашақ дене шынықтыру мұғалімінің дене қабілеттерін бағалау және оған үлгілік тұрғыдан негіздеме берудің маңызы зор екені белгілі.

Жеке адамның ағымдағы денсаулық деңгейін бағалау және оның өзгерістерін бақылау мәселесі тұрғындар үшін, әсіресе дене жүктемесіне немесе жоғары психоэмоционалды күйге ұшыраған адамдар үшін өте маңызды орын алады. Бұл ең алдымен күрделі жүйедегі операторларға, ұшқыштарға, ғарышкерлерге және спортшыларға қатысты. Денсаулықты дәріханадан сатып алуға болмайтыны көбісі түсіне бермейді, ол үшін қоршаған орта мен организм арасындағы тепе-теңдікті сақтап тұратын организмнің функционалдық резервтерін күнделікті күш салу арқылы «төлеу» керек. Бір немесе бірнеше іс-әрекеттің түрін ойдағыдай орындаудың шарты болып табылатын тұлғаның дара психологиялық қасиетін қабілеттіліктер деп атаймыз. Қабілеттіліктер жалпы және арнаулы болып бөлінеді. Мысалы, ойдың сапасы немесе естің сапасы сияқты психикалық қасиеттер көптеген іс-әрекетте кеңінен қолданылады. Жалпы қабілеттіліктерге тұлғаның қасиеті ретінде бақылағыштық жатады.